

verður um tey avvarðandi ella tey, sum skulu finna viðkomandi, tá viðkomandi hevur gjørt av við seg.

I Føroyum er ikki vanligt, at brøv verða lögð eftir, tá fólk gera sjálmorð. Tað kemur sjálvandi fyrri, men tað er sjáldan. Hinvegin leggja nógv fólk boð eftir seg á ein ella annan hátt. Til dømis leggja summi yvirklæðini eftir sær, tá tey fara út at gera av við seg. Hetta má metast sum eitt tekin til tey avvarðandi um, at eingin orsök er til at fara at leita eftir teimum.

Hjartasorg, sinnislígr sjúk og misbrúk

Men hvat eru tað fyrri fólk, sum gera sjálmorð i Føroyum?

– I høvuðsheitum ber til at tosa um triggjar viðvæðs-bólkar her i Føroyum. Tað eru fólk við persónligum trupulleikum, sinnislígr sjúk fólk, og misbrúkarar av rúsevnum. I fyrsta bólkinum finna vit klassisk dømi, so sum hjartasorg, elli, og persónligir smettir, t.d. figgarligir.

– Undan 1970 vóru bert einstøk sjálmorð framd hvørt ár, og summi ár vóru eingi. Men tað er ein veruleiki, at talið av sjálmorðum øktist (sjálvt um tað framvegis er lutvíst lágt i mun til onnur lond) samstundis sum drekkimynstrið i Føroyum broyttist. Eg sigi ikki at økta talið av sjálmorðum frá 70'unum av, er eitt úrslit av, at fólk fóru at drekka meira, men eg kann bara staðfesta, at hesi tingini henda um somu tíð.

– Og dømini um, at fólk sum misbrúka rúsevni, ger enda á sær sjálvum, koma heldur ikki fyrr enn i 70'unum. Frammanundan vóru tey flestu, sum gjørdur sjálmorð, mett at vera sinnislígr sjúk, sigur August G. Wang.

Ber til at siga, at ein av hesum bólkom ger lutvíst fleiri sjálmorð enn annar?

– Tað havi eg ikki lagt meg eftir at staðfesta, tí tað eru so fá dømi um sjálmorð i Føroyum, og eg havi bara nevnt tær orsøkirnar, sum eru til, at fólk i Føroyum gera sjálmorð.

Seks ferðir so nógvar royndir

Eitt annað hugtak, sum August G. Wang eisini viðger i síni ritgerð eru sjálmorðsroyndir.

– Sjálmorðsroyndirnar byrjaðu eftir kríggið. Og i 60'unum vaks talið, samstundis sum lættari var at fáa hendur á medicini, og meira medicini fanst millum fólk. Ofta eta fólk eitt heilt glas av tablettum, tá tey gera eina sjálmorðsroynd, og so verða tey koyrd á sjúkrahúsið til viðgerðar. Eg minnst, at tá eg arbeiði niðri i Danmark síðst i 70'unum, komu hvørt tað ein-

asta kvöld fólk á hospitalið, sum høvdu gjørt eina sjálmorðsroynd. Og so ráddi um at fáa eina slangu niður i búkin á teimum og súgva.

– I miðal verða 5 sjálmorð gjørd i Føroyum um árið, men tað verða gjørdar umleið seks ferðir so nógvar sjálmorðsroyndir. Mynstrið við sjálmorðsroyndum er nakað annarleiðis enn við sjálmorðum. Munurin millum menn og kvinnur er ikki tann sami. Tað eru líka nógvar báðum kynum, kanska heldur fleiri kvinnur, sum gera sjálmorðsroyndir, og nógvar teimum fólkunum eru ung.

– Ofta er ein sjálmorðsroynd impulsiv. T.v.s fólk hava t.d. skeldast við onkran, og so rætta tey sær eftir tí nærmasta glasinum av tablettum og tæma tað niður i seg. Tað er i grundini vreiði, sum verður vend móti einum sjálvum, sum eitt slag av hevnd.

Eisini tá talan er um sjálmorðsroyndir verða tær flestu gjørdar i Havn, og i helminginum av førdunum, er rúsdrekka blandað uppí. Tað kunnu vera bæði bráðkomnir og langtíðar trupulleikar, sum føra til sjálmorðsroynd. Millum teir bráðkomnu trupulleikarnar teljast klandur við næstringar og sjúka. Av langtíðartrupulleikum er mest talan um rúsdrekka og klandur við næstringar hjá monnum, meðan hjá kvinnum mest er talan um egna sjúku

og síðani trupulleikar við hjúnafeleg ella vinfólki.

– Skal eg nevna nakað positivt i hesum sambandi, so má tað vera, at bert fá fólk, sum gera eina sjálmorðsroynd, doyggja seinni av sjálmorði. I míni kanning visur tað seg, at bert 2,4% av teimum sum fyrst royndu sjálmorð, seinni doyggja fyrri egnari hond. Fleiri gera eina ella

liggja tí grund fyrri ritgerðini?

– Fyri tað fyrst er talan um siðsøguligt tilfar frá Europa. Norðurlondum og Føroyum. Harafturat havi eg sjálvur gjørt eitt stórt granskingsarbeiðið. Eg havi verið ígjøgnum eitt ótal av deyðsattestum, journalum og politirapportum, og tað eru upplýsingar frá hesum, sum i stóran mun

tívar royndir afturat, men eftir nøkur ár, eru tey komnir yvir eina kreppu, og royndar ikki aftur. Tað vil siga, at tá tú bjargar einum fólk frá eina sjálmorðsroynd, so er góður møguleiki fyrri, at tú veruliga hevur bjargað tí. Tað endar ikki bara við, at tey seinni gera av við seg.

Frágreiddingarnar hjá lægrikluni góðar

Men hvussu hevur tú borið teg at við at finna fram allar upplýsingarnar, sum

liggja til grund fyrri míni ritgerð.

– Eg kundi eisini havt tik- ið upp samband við avvarðandi, men vit kenna alt til tey-smáu forholdini i landinum, so tað havi eg ikki gjørt, men tað hevur i grundini heldur ikki verið neyðugt, tí politirapportirnar hava verið sera útførligar, og i teimum finnast eisini samrøður við avvarðandi. Politiið hevur jú sín stóra áhuga i at staðfesta, at talan ikki er um morð, tá fólk doyggja, og eg dugi eisini at siggja at teir eru sera nágreiniligir i sínum arbeiði. Hetta hevur eisini verið til stóra hjálp hjá mær, men eg skal leggja afturat, at eingi persónlig víður-skifti hjá nokrum einstøkum persóni eru við i ritgerðini.

– Ein uppgáva sum eg havi havt, er at vera kritiskur yvir fyrri teimum góðkendu tølunum um sjálmorð i Føroyum. T.v.s. eg havi kannað eina rúgvu av deyðsattestum fyrri at finna út av, um sjálmorð kanska

fjala seg i teimum. Men har má eg siga, at tað er ber ein lítil ivasamur bólkur, sum eg eri kominn fram á, og eg havi onga orsök til at halda, at sjálmorð er meira útbreitt i Føroyum enn vit halda tað er, slær August G. Wang fast.

Byrjaði i Odense

Tað er vanligt – um ikki so vanligt i Føroyum, men ið hvussu er aðrastaðni – at læknar velja sær eitt øki innan læknávisund, sum teir so arbeiða við og granska gjøgnum nógvar ár. Síðani gera teir eina ritgerð og sum oftast enda teir sum doktarar i medicini. Men hvi hevur August G. Wang júst valt sær sjálmorð, sum sitt øki.

– Mitt fak er sálarfrøði, og eg havi áhuga fyrri atburði og sjúkum hjá fólkum sum heild. Eg havi fingist nógvar við sálarlig sjúk og misbrúkarar. Men veruligi áhugin fyrri júst hesum evninum stavar helst frá tí tíð-

ini, tá eg var á Odense Universiteti fyrst i 80'unum. Har var eg knýttur at gransking av sjálmorði, og tað var eisini meðan eg var har (i 1982), at mín egna gransking byrjaði. Og fyrr i ár kom eg so á mál, og vardi mína ritgerð júst á sama universiteti. Tað er líkasama traditión fyrri, at tú endar aftur á tí universitetinum, sum tú byrjar á.

16. februar var August G. Wang til eitt slag av próvtøku, sum vardi i triggjar tímar (hon kann i mesta lagi verða tað dupluta av hesum), og eftir tann fundin vóru teir tveir opponentar allir samdir um, at góðkenna ritgerðina hjá Augusti.

Nú biðar August eftir skrivliga prógvinum um, at hann er vórðin doktari, men tað er bert ein formalitetur, sum skal avgreiddast. Tá opponentarnir hava talað, verður tað sum teir siga.

SOLAR FØROYAR

Starvsfólk søkist

at byrja skjøtast tilber.

Starvið umfatar solu av el-lutum.

Tað er neyðugt at hava útbúgving sum elektrikari.

Kunnleiki innan handil hevur eisini fyrimun. Fyrispurningar og umsókn verða at senda til

SOLAR FØROYAR

Postboks 105
Brekktún 2 - 110 Tórshavn
att.: Finn Jørgensen

**Sandoyar
sýslu
Javnaðarfelag**

Aðalfundur

felagsins verður i
Ungmannafelagshúsinum
á Sandi
týsdagin 19. mars 1996
kl. 20.00

og ikki mánadagin 11. mars,
sum áður lýst

Skrá sambært lógini.

Nevndin

